

Ervaringen met GONS in Zeist / 20-03-2017

Een samenvattende evaluatie van de werkwijze in negen GONSachtige trajecten
Ter ondersteuning van de evaluatie van GONS op 22-03-2017

Stichting Beter Zeist

Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

Vereniging Werkgroep Natuurlijk Zeist-West

Personen vanuit de bovengenoemde organisaties hebben gereageerd op de enquête over GONS-processen in diverse projecten. Onderstaand de gezamenlijke reactie op deze diverse vormen door middel van aanbevelingen hoe de werkwijze kan worden geoptimaliseerd.

De ervaringen zijn opgedaan in de projecten BP Zeister Warande (pre GONS), Woonvisie, Brede Milieuvisie, Bomenbeheer, BP Sanatoriumlaan, Landschapsvisie Utrechtseweg (buiten GONS), gebiedsvisie WA Hoeve, 2 gebiedsvisies buitengebied.

AANBEVELINGEN

Geen strikte eis vooraf in te stemmen met raadsaders

Het is onjuist om als eis voor deelname te stellen dat belanghebbenden instemmen met (raads)kaders die zij zelf niet hebben gekozen. Dat zou betekenen dat de gemeente, c.q. de raad de relevante belangen evenwichtig heeft afgewogen en dat andere of nieuwe inzichten niet relevant zijn. Dat is tegen het principe dat alle inzichten gedeeld moeten worden ten behoeve van een evenwichtige belangenafweging. Bovendien kunnen door strikte handhaving van die eisen belangwekkende inzichten niet meer worden 'meegewogen'. Als het nodig is om vooraf kaders mee te geven, moet daarover eerst een inspraakproces plaatsvinden.

Wek geen verwachtingen vooraf bij initiatiefnemers.

Vaak zijn er in geval van ruimtelijke projecten bij ontwikkelaars vooraf verwachtingen ontstaan over hoge (grond)opbrengsten. Dat kan gebeuren op grond van gesprekken met de gemeente, soms zelfs op basis van (informele) overeenkomsten. Dergelijke verwachtingen zijn ongewenst voor het waarborgen van een aanvaardbare ruimtelijke kwaliteit. Want als er al grondaankopen hebben plaatsgevonden op grond van deze verwachtingen, leggen de verwachte geldelijke opbrengsten een ongewenste druk op het GONS-proces. Dus gesprekken op het gemeentehuis over mogelijke bebouwingsvolumes, opbrengsten e.d. zijn niet passend in het kader van GONS.

Realistische verwachtingen bij gemeente en deelnemers

Het voorgaande geldt mutatis mutandis ook voor de gemeente zelf, die als grondeigenaar en als ontvanger van leges en heffingen ook belangen heeft bij hoge financiële opbrengsten. Ook vraagt zij (soms) dat de inrichting van de openbare ruimte wordt betaald door initiatiefnemers. De gemeente moet zich niet vooraf rijk rekenen, maar rekening houden met participatietrajecten die van invloed kunnen zijn op opbrengsten.

Ook de deelnemers moet niet voorgespiegeld worden dat alle behoeften die men

heeft in het project kunnen worden gerealiseerd. In sommige GONSprocessen wordt veel tijd besteed aan dromen die aantoonbaar onhaalbaar zijn. Dat leidt onvermijdelijk tot teleurstellingen die de leiding had kunnen voorkomen.

Heldere procesgang

Maak vooraf bij elk proces duidelijk dat het een GONS-proces is en welke voorwaarden daaraan verbonden zijn. Dat betekent dat in beginsel alle belanghebbenden welkom zijn en dat besloten wordt op basis van consent (zie ook betreffende notitie: 'GONS-Werkwijze'). Dat maakt het voor alle deelnemers vanaf het begin duidelijk wie welke rol heeft, inclusief de bijbehorende algemene belangen. Daarmee wordt voorkomen dat behartigers voor algemene belangen soms niet welkom zijn. Vervolgens kan in co-creatie worden gezocht naar gedragen oplossingen, dus op basis consent. Dit uiteraard voorzover de oplossingen er zijn. Deze procesgang waarborgt dat met alle belangen rekening wordt gehouden, zowel tijdens het proces en ten aanzien van het resulterend product.

Onafhankelijke voorzitter en notulant

Juist om een zorgvuldige procesgang en dus ook uitkomst te kunnen waarborgen is een onafhankelijke voorzitter van het proces en ook een onafhankelijke notulant noodzakelijk. De rol van de gemeente is nu vaak veel te veel gericht om de initiatiefnemer te pleasen en om eigen voorgenomen beleid te legitimeren. Daardoor voelen deelnemers zich in gebrekkige GONSprocessen misbruikt. Gemeente en initiatiefnemers hebben dan in feite al een verbond gesloten en proberen bevolking over te halen om met de (informele?) afspraken mee te gaan. Zij zien in dat geval de bevolking eerder als een hindermacht in plaats van als mensen en groepen die kunnen bijdragen aan goede plannen.

Cumulatieve verslaggeving gericht op voortschrijdend inzicht voor het doel (BP of gebiedsvisie)

Verslaggeving moet worden verbeterd door deze ten behoeve van het toekomstig gebruik cumulatief te maken en van argumenten te voorzien, d.w.z.:

- waarover men het eens is (via consent);
- waarover men het nog niet eens is;
- waarover men het absoluut niet eens kan worden, tenzij

Dan is het bij de besluitvorming in de gemeenteraad ook duidelijk of er over bepaalde plannen al dan niet consent bestaat en hoe verschillende belanghebbenden daar tegenover staan.

Beschikbaarheid van alle relevante informatie

De gemeente en de initiatiefnemers leveren vaak niet de documenten die relevant zijn voor het GONSproces. Dat is zeker niet (altijd) onwil, maar er is binnen de organisaties soms geen goed overzicht van de relevante stukken c.q. beleidskaders zoals visies, plannen en benodigde gegevens. Dat moet verbeteren, maar daar is tot nu toe - ondanks een paar jaar overleg met de gemeente - weinig aan gedaan (zie ook recente rapport rekenkamer). Een groot probleem voor ambtenaren, politici en deelnemers en ontwikkelaars. Het gebeurt vaak dat initiatiefnemers alleen op de site van Beter Zeist stukken kunnen vinden.

Motivering keuzen en evenwichtig afwegen van belangen: verbeteren werkwijze

Er zal een oplossing moeten komen voor de inbreng van belanghebbende personen enerzijds en belanghebbende groepen of organisaties anderzijds. Louter het tellen van "stemmen" van aanwezigen weerspiegelt niet de verhouding van belangen, laat staan dat daarmee tot een evenwichtige belangenafweging en een goede motivering van keuzen wordt gekomen. Vergeet niet dat personen vaak een direct (eigen) belang hebben (en juridisch alleen mogen hebben) met een gerede kans op Nimby-effecten. In het bijzonder bij lastige probleempunten verdient het aanbeveling vertegenwoordigers van de soorten deelnemers in een werkgroep oplossingen te laten aandragen. Die dienen dan wel weer aan alle deelnemers te worden voorgelegd.

Oneigenlijke afspraken met gemeente

Tijdens het proces gebeurt het vaak dat initiatiefnemers stellen dat bepaalde keuzen onmogelijk zijn, omdat er al afspraken met de gemeente zijn gemaakt. Die afspraken zijn niet aan te tonen, maar worden van gemeentewege ook niet ontkent. Dat zorgt voor een gevoel van onmacht bij de deelnemers en ook het gevoel dat de gemeente geen open kaart speelt. Als deelnemers voet bij stuk houden is er echter wel wat mogelijk, maar dat vergt gelouterde, ervaren en vasthoudende deelnemers die weten 'hoe de hazen lopen'.

Onderscheiden product van GONS en aanpassingen college en initiatiefnemer

De laatste versie van het resultaat wordt vaak niet meer besproken en deze klopt dan niet met de feitelijk gemaakte GONSafspraken. Ambtenaren hebben dan namelijk tussentijds overlegd met portefeuillehouder en met de initiatiefnemer en hebben vervolgens het resultaat aangepast. Daardoor ontbreekt legitimering van het resultaat. Toch wordt vervolgens gezegd dat de laatste versie wel het resultaat is van het GONSproces. Er moet een duidelijk onderscheid komen tussen het resultaat van het GONSproces en hoe portefeuillehouder en de initiatiefnemer daarop reageren.

Slotopmerking

De gemeente moet haar eigen beleid serieus nemen (beleidsstukken) en zorgen voor adequate begeleiding (kwaliteit). Er is nu sprake van gebrek aan kennis van de beleidsstukken en begeleiding wordt verward met leiding nemen. Objectieve voorlichting en wederzijdse communicatie worden opgevat als public relations. Bij deze enquête had de gemeente deelnemers kunnen raadplegen over de opzet ervan: een gemiste kans. Door de huidige opzet ontstaan gemiddelden voor GONSprocessen zonder een duidelijke relatie met de ervaren problemen en werkbare oplossingen.